

PROFESSIONAL MOBILITY AND VOCATIONAL COMPETENCE AS COMPONENTS OF TEACHER'S COMPETITIVENESS

Characterizes the essence of competitiveness teacher. The importance of formation vocational competence as a factor of professional mobility and competitiveness teacher. The basic aspects of formation vocational teacher competence are described.

Key words: competitiveness, professional mobility, vocational competence, professional identity.

УДК:378.016: 811.161.1'243

Л. В. Біденко

РОЛЬ І МІСЦЕ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ З РКІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

У статті описано методику формування професійної компетентності студентів-медиків. Автором уточнено поняття "навчально-наукова" та "професійна мова", визначено комплексний зміст аспекту "мова спеціальності". Представлено дидактичні принципи, що реалізуються у відборі текстів спеціальності. Розроблено систему вправ, що сприяють формуванню професійної компетентності іноземних студентів на основі створеного викладачами кафедри мовної підготовки іноземних громадян посібника для студентів перших курсів просунутого етапу "Организм и его системы".

Ключові слова: методика викладання російської мови як іноземної, система вправ, мова спеціальності, мовна особистість, текст.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Інтернаціоналізація сучасної освіти приводить до розширення такого напрямку міжнародної діяльності, як навчання іноземних студентів. За короткий проміжок часу перед викладачем російської мови стоїть складне завдання сформувати у студентів мовні навички та вміння в різних видах мовленнєвої діяльності.

Спостереження за навчальним процесом на просунутому етапі та власний досвід викладання російської мови у медичному інституті, дозволив зробити висновки, що студенти, які пройшли навчання на підготовчому етапі, недостатньо володіють уміннями будувати монологічні та діалогічні висловлювання, самостійно продукувати зв'язні, логічні вислови відповідно до запропонованої теми і комунікативно-заданої установки. Для вирішення цієї проблеми необхідно створити посібник, у якому б містилася така система вправ, котра б забезпечила оволодіння вищеназваними навичками та вміннями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Викладання російської мови як іноземної (надалі РЯІ) було предметом наукових досліджень та методичних пошуків протягом кількох десятиліть, завдяки чому теорія та практика навчання РЯІ на сьогодні має добре розроблену методику. Аналіз науково-методичної літератури, у центрі якого розглядаються питання функціонування наукового стилю мовлення і особливості мови спеціальності, дозволяє виділити різновиди наукового стилю в залежності від профілю та спеціальності (Л. П. Клубкова, Н. А. Метс, О. І. Мотіна, Т. Б. Одінцева и др.). Лінгводидактими детально описані види мовленнєвої діяльності та представлено методику їх навчання (І. О. Зимня, Н. А. Метс, В. І. Статівка и др.). Структура й особливості наукових текстів стали основою наукових досліджень Ю. О. Городецького, М. М. Кожині, Ю. Е. Прохорова. Дидактими розроблено типологію наукових текстів і теорію їх функціонально-комунікативних блоків (Т. А. Вишнякова, Н. В. Піротті).

Провідними методистами (А. Р. Арутюнов, Г. І. Володіна, О. Г. Іпполітов, Л. С. Муравйова, М. М. Нейфельд та ін.) було створено посібники для студентів-нефілологів, проте аналіз комунікативних потреб зазначеного контингенту студентів показав, що актуальним для них перш за все є навчально-професійна сфера спілкування. У зв'язку з цим виникла потреба для створення навчальних посібників, завдяки яким можна поглибити знання з мови та сформувати вміння використовувати ці знання у своїй професійній діяльності, тобто сформувати "мову спеціальності".

Мета статті – описати роль і місце навчального посібника з російської мови як іноземної у процесі формування професійної компетентності іноземних студентів-медиків, створити систему вправ, що сприятимуть гармонійному розвитку мовної особистості.

Виклад основного матеріалу. У методичній літературі, говорячи про мову спеціальності, використовуються два поняття: "навчально-наукова" та "професійна" мова. Це зумовлено виокремленням двох аспектів комунікації: академічного та ділового. Академічний аспект представлений мовою навчально-наукової сфери. Учасниками ситуації спілкування у процесі навчання є викладач і студенти. У рамках даного аспекту комунікації вводиться науковий стиль мовлення. Ділове спілкування реалізується між спеціалістами за допомогою засобів офіційно-ділового стилю. Студенти, які отримують вищу освіту іноземною мовою у медичному вузі, вивчають не просто науковий стиль, а мову спеціальності. Науковці [5; 6] вважають, що мова спеціальності – це практична реалізація наукового та офіційно-ділового стилів мовлення з урахуванням потреб певного профілю знань і конкретної спеціальності. У методичному плані це аспект викладання іноземної мови, що забезпечує навчально-наукове та професійне спілкування у процесі отримання спеціальності у вищій школі мовою, що вивчається [5, с. 406].

На думку Б. О. Глухова, О. Н. Щукіна, мова спеціальності є "підсистемою мови, що обслуговує сферу професійного спілкування та характеризується широким застосуванням термінології, переважним використанням слів у їхньому прямому значенні, тенденцією до специфічних синтаксичних конструкцій" [5, с. 27]. А. І. Комарова пише, що мова спеціальності є специфічним різновидом "мови в цілому", яка використовується у процесі спілкування з тієї чи іншої спеціальної теми". Мова для спеціальних цілей неоднорідна: з однієї сторони, вона максимально наближена до повсякденного життя, з іншого боку містить специфічну лексику, що має конкретно-понятійну орієнтацію [7, с. 5]. Ми поділяємо точку зору науковців та вважаємо, що мова спеціальності – це сукупність усіх мовних засобів, які застосовуються в обмеженій спеціальністю сфері комунікації з метою забезпечення взаєморозуміння зайнятих у цій сфері людей.

У методичній літературі зазначено, що комплексний зміст аспекту "мова спеціальності" складається з таких компонентів: 1) оволодіння необхідними мовними засобами, специфічними для даної мовної підсистеми; 2) формування та розвиток навичок і вмінь в основних видах мовленнєвої діяльності: говорінні, читанні, слуханні, письмі, які необхідні студентам для спілкування в навчально-професійній сфері; 3) засвоєння встановленого мінімуму основної інформації змістового характеру, актуальною для кожної конкретної спеціальності.

Необхідно зауважити, що перші два компоненти складають мету навчання, а третій компонент являє собою засіб, за допомогою якого можна перевірити рівень мовної компетентності студентів, а також ступінь сформованості вмінь і навичок.

Зміст навчання мови спеціальності являє собою значущий для іноземців мовний матеріал, який відібраний з урахуванням комунікативних потреб і обумовлений специфікою їхньої професійної діяльності, тому інформація, яка стає об'єктом вивчення на заняттях з РЯІ студентами-медиками, представлена текстами загальнонаукового та спеціального характеру. У методиці лінгводидактики теоретично обґрунтовано поняття "текст", подано його ознаки та створено методику роботи з текстом. Так, на думку О. І. Москальської, текст містить такі ознаки: 1) текст, а не речення виражає закінчену думку, тому він є вищою одиницею синтаксичного рівня; 2) текст будується за загальними принципами – а вони належать до мовної компетенції [10, с. 158]. Н. І. Жинкін вважає, що для побудови тексту недостатньо формальних правил мови, а необхідний відбір слів на рівні задуму. Звідси випливає, що формальні лінгвістичні ознаки не можуть бути визначальними. Потрібно враховувати смислові зв'язки, отже, провідними ознаками тексту стають цілісність і завершеність, які мають смисловий, змістовий і комунікативний характер. Учений акцентує увагу на тому, що текст – це єдиний процес породження думки й мови [6, с. 152].

Найбільш розповсюдженою думкою серед науковців є те, що текст сприймається і як одиниця мови та мовлення, бо текст об'єднує одиниці усіх рівнів комунікації. Ось чому текст, на думку Г. В. Колшанського, – це зв'язок двох висловлювань, у яких може відбуватися мінімальний акт спілкування – передача інформації або обмін думками між партнерами [7, с. 12]. О. О. Акішина, автор багатьох підручників з РКІ, визначає текст як будь-який відрізок мовлення, який вичерпує цільову заданість. І. Р. Гальперін у роботі "Текст як об'єкт лінгвістичного дослідження" пише: "Текст – це витвір мовленнєво-творчого процесу, який характеризується завершеністю, об'єктивований у вигляді письмового документа, літературно оброблений у відповідності із типом його документа твір, що складається із назви та низки одиниць, об'єднаних різними типами лексичного, граматичного,

стилістичного зв'язку, має визначену цілеспрямованість і практичну установку" [3, с.8].

Таким чином, текст є продуктом, результатом мовленнєво-мисленнєвої діяльності, витриманим у певному стилі. Текст характеризується композиційною і змістовно-сисловою цілісністю, завершеністю. Усі тексти, що вивчаються студентами-медиками на просунутому етапі, насичені термінами і граматичними конструкціями, характерними для наукового стилю мовлення. Крім цього, вони є основою для формування мовних навичок і є актуальною спеціальною інформацією, мотивують мовну діяльність студентів, що обумовлює пізнавальний і проблемний характер таких текстів. Навчальні тексти відповідають матеріалу спеціальних дисциплін, що веде до підвищення мотивації у вивченні російської мови.

У відборі навчального текстового матеріалу під час навчання мови спеціальності реалізуються основні дидактичні принципи: принцип тематичного відповідності (матеріал відповідає спеціальності студента); принцип комунікативної цінності (матеріал використовується в конкретній комунікації); принцип новизни і максимальної інформаційної насиченості. Як бачимо, всі зазначені принципи відповідають цілям і завданням курсу РЯІ.

Основу для формування мовленнєвих умінь складає граматичний матеріал, який розкриває закономірності функціонування вивчених мовних засобів, при цьому навчання мови спеціальності представлено не тільки спеціальною лексикою, але і мовленнєвою системністю функціонального стилю.

Підсумком багаторічної роботи викладачів кафедри мовної підготовки Сумського державного університету стало створення навчального посібника з російської мови для іноземних студентів-медиків "Організм та його системи", основна мета якого – створити умови для формування мовної особистості. Термін "мовна особистість", уведений в науковий обіг російським лінгвістом Ю. М. Карауловим з опорою на ідеї В. В. Виноградова, представлений у "Словнику термінів міжкультурної комунікації" Ф. С. Бацевича. Вчений пише: "Мовна особистість – індивід, який володіє сукупністю здатностей і характеристик, які зумовлюють створення і сприйняття ним текстів, що вирізняються рівнем структурно-мовної складності та глибиною й точністю відображення дійсності. Існують й інші визначення поняття "мовна особистість". Так, В. В. Красних у своїй монографії "Свой среди чужих: миф или реальность?" зазначає, що мовна особистість – особистість, що реалізує себе у мовленнєвій діяльності на основі сукупності певних знань та уявлень [9, с. 51]. Інше трактування поняття мовної особистості представлено у дисертаційному дослідженні О. І. Комарова Він вважає, що мовна особистість – це особа, яка виявляє себе як така, що добре володіє засобами мовного коду рідної мови в різних типах комунікативних ситуацій. Останнім часом у методичній літературі з'являється поняття "вторинна мовна особистість", яка визначається як сукупність здатностей людини до іншомовного спілкування на міжкультурному рівні, який розуміють як адекватну взаємодію з представниками інших культур. Ми погоджуємося з думкою Н. Гальскової: "...Якщо процес становлення вторинної мовної особистості пов'язаний не тільки з оволодінням студентами вербальним кодом іншої мови та вмінням її застосовувати практично під час спілкування, але й з формуванням у їхній свідомості, властивій носіям цієї мови як представникам певного соціуму, то навчання нерідної мови має бути спрямовано на залучення студентів до концептуальної системи чужого лінгвосоціуму" [4, с. 18]. Поняття "вторинна мовна особистість" використовується в психолінгвістиці, міжкультурній комунікації, методиці навчання другої мови (В. В. Карасик, О. О. Леонтович, І. І. Халєєва), проте однозначного тлумачення не існує. Так, на думку І. І. Халєєвої, вторинна мовна особистість – це мовна особистість, формування якої відбувається в процесі навчання другої мови, має специфічне трактування, вужче, ніж розглянуте в лінгводидактиці, воно базується на залученні через нерідну мову не тільки до вторинної мовної системи інофонної лінгвокультури, але й до концептуальної картини, у межах якої відбувається становлення національного характеру й менталітету носія мови. Таким чином, вторинна мовна особистість – це сукупність рис людини, яка передбачає оволодіння вербально-семантичним кодом мови, що вивчається, і концептуальною картиною світу, що дає можливість людині зрозуміти нову для неї соціальну дійсність. На нашу думку, розвиток у іноземних студентів властивості "вторинної мовної особистості" дозволяє їм бути активними учасниками у навчально-науковому та професійному спілкуванні під час отримання медичної спеціальності у вищій школі мовою, що вивчається. Реалізувати цю мету – це не тільки розвивати у студентів уміння користуватися відповідною опорною мовною технікою, але й збагачувати позамовною інформацією, необхідною для адекватного спілкування і взаєморозуміння у своїй

професійній сфері.

Таким чином, говорячи про формування мовної особистості студентів-інофонів, ми будемо дотримуватись зазначених визначень та користуватися поняттям у другому його значенні, тобто вторинна мовна особистість.

Спираючись на погляди А. Р. Арутюнова щодо формування вторинної мовної особистості студента, ми створили посібник, у якому спробували досягнути поставленої мети. Зазначимо, що науковець говорить про важливість і єдність трьох компетенцій: лінгвістичної (мовної), мовленнєвої та комунікативної. Лінгвістична компетенція – це знання про систему мови, про правила функціонування одиниць мови в мовленні, здатність за допомогою цієї системи розуміти чужі думки і висловлювати власні судження в усній і письмовій формах. Мовленнєва компетенція означає знання способів формування і формулювання думок за допомогою мови, тобто вміння отримувати сенс із сприйнятих текстів і будувати текст на задану тему. Комунікативна компетенція – вміння користуватися іноземною мовою, що вивчається, для досягнення порозуміння і взаємодії з носіями мови [1, с. 316].

Виходячи з даних положень, у навчальному посібнику "Організм і його системи" матеріал розміщено відповідно до формування трьох рівнів (системи мови, мовлення й комунікації): мовленнєвий практикум, лексико-граматичний практикум та навчальні тексти. До складу навчального посібника увійшли комунікативні мовні теми: "Организм и его системы", "Пищеварительная система", "Дыхательная система", "Нервная система", "Лимфатическая система", "Выделительная система", "Сердечно-сосудистая система", "Кровеносная система", які є центром побудови мовного і мовленнєвого практикумів.

Мовленнєвий практикум спрямований на формування умінь мовленнєвої діяльності (говоріння, читання та аудіювання). Розроблені вправи цього практикуму сприяють розширенню професійної лексики студентів, спрямовані на більш глибоке й свідоме розуміння змісту тексту.

Наприклад, завдання 1. Прочитайте слова. Проверьте себя: знаете ли вы значение этих слов? Запишите незнакомые слова. Прослушайте текст. Скажите, о чем будет идти речь на уроке. Что изучает анатомия человека? Что такое организм? Организм – это основная единица жизни. Любое живое существо – это организм. Деревья, цветы, трава – это организмы. Рыбы, животные, насекомые – это другие организмы. Бактерии, вирусы тоже являются организмами. Человек – это самый сложный живой организм. Растения, животные, человек – всё это живые организмы.

Завдання 2. Прослушайте названия органов организма человека. Определите, как вы их понимаете. Прочитайте эти названия. Слушайте и записывайте названия органов человека.

Бронхи, железы внутренней секреции, желудок, кишечник, кожа, кость, лёгкое, мозг, мочевой пузырь, мочеточник, мышцы, нерв, носовая полость, слизистые оболочки, скелет, ротовая полость, пёчень, пищеварительные железы, пищевод, половые железы, половые пути, почки, сердце, сосуды, трахея.

Завдання 3. Прослушайте фразы из текста. Определите, как вы их понимаете. Запишите эти фразы. Прочитайте их и проверьте, правильно ли вы их записали.

Общая физиологическая функция, входят в состав, включают в себя, взаимосвязанная работа, продукты распада веществ, основная единица жизни, постоянно и непрерывно функционируют, жизнедеятельность организма, работает как единое целое, слизистые оболочки, строение организма, железы внутренней секреции, системы организма, обеспечивают жизнедеятельность.

Завдання 4. Прослушайте сложные слова, которые встречаются в тексте. Определите, как вы их понимаете. Запишите эти слова. Прочитайте их и проверьте, правильно ли вы их записали.

Жизнедеятельность, взаимосвязаны, кровеносная, кровообращение, пищеварительная, опорно-двигательная, кислород, взаимодействие.

Завдання 5. Слушайте предложения из текста. Определите, сколько в них слов. Слушайте предложения еще раз. Запишите их. Прочитайте их, проверьте, правильно ли вы их записали.

Опорно-двигательная система состоит из скелета и мышц. 2. Через кровь, кислород и питательные вещества поступают ко всем органам. 3. Человек – это самый сложный живой организм. 4. Дыхательная система включает в себя органы дыхания: трахею, бронхи и лёгкие. 5. Все системы организма взаимодействуют постоянно, непрерывно и взаимосвязано. 6. Жидкие продукты распада веществ выводятся через почки. 7. Человеческий организм работает как единое целое. 8. Нервная система передаёт информацию от органа к органу и от системы к системе. 9. Железы – это органы, которые выделяют активные химические вещества.

Завдання 6. Слушайте начало предложений, закончите их. Запишите полученные предложения.

1. Органами покровной системы являются _ и _.
2. Органы пищеварительной системы – это _ , _ , _ и _.
3. Нервы и мозг являются _ _ _.
4. Опорно-двигательная система состоит из _ и _.
5. Органами дыхательной системы являются _ , _ , _ и _.
6. Эндокринная система включает в свой состав _ _ _.
7. Органы кровеносной системы – это _ и _.

Як бачимо, завдання мовленнєвого практикуму спрямовані на відпрацювання умінь сприймати та розуміти інформацію на слух, аналізувати та виправляти помилки у власних роботах.

Лексико-граматичний практикум націлений на зняття лексико-граматичних труднощів студентів під час виконання конкретних завдань у процесі читання й розуміння тексту. Вправи, що містяться у даному практикумі спрямовані на формування граматичних навичок. На думку лінгводидактів, граматичні навички – це комунікативномотивоване, автоматизоване використання граматичних явищ в усному мовленні. Граматичні навички науковці ділять на рецептивні й продуктивні. В основі даної класифікації лежить орієнтація на використання граматичних навичок у продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говорінні, письмі) і рецептивних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні). До граматичних навичок говоріння і письма вчені відносять морфологічні, синтаксичні та морфолого-синтаксичні мовні навички. Поряд з ними повинні бути сформовані і рецептивні граматичні навички читання та аудіювання, тобто навички впізнавання і розуміння граматичних явищ у письмовому та усному тексті. Традиційно оволодіння граматичними навичками усного мовлення формується у студентів ізольовано, поза діяльністю мовного акту. Відомо, що формування навичок відбувається переважно в процесі виконання вправ, проте якщо вправи мають формальний характер і не мають комунікативної спрямованості, говорити про формування граматичних навичок не можна. Тому ми пропонуємо таку систему вправ, котра б сприяла гармонійному формуванню як рецептивних, так і продуктивних граматичних навичок.

Граматичні вправи навчального посібника "Організм та його системи" мають мовний, умовно мовленнєвий характер. Зазначимо, що всі вправи, котрі подаються у лексико-граматичному практикумі, базуються на основі тексту, що подається наприкінці уроку.

Наприклад, завдання 1. Вставьте пропущенные слова. Прочитайте и запишите текст.

1. Организм – это основная _ жизни.
2. Организм человека делится на _.
3. Каждая из систем выполняет свою _.
4. Человек – это самый _ живой организм.
5. Организм работает как единое _.
6. Анатомия – это наука о _ и _ организма.
7. Орган – это _ системы организма.
8. Работа органов и систем обеспечивает _ организма.
9. Опорно-двигательная система выполняет три основные _.
10. Кровь переносит _ и питательные _ ко всем органам.
11. _ и слизистые _ являются органами покровной системы.

Завдання 2. Вставьте глаголы текста в предложения. Запишите их.

Взаимодействовать (с чем?). 1. Все системы организма _ в составе единого целого. 2. Все органы взаимосвязаны и _ друг с другом. 3. Все органы и системы _ постоянно и непрерывно. 4. Все органы и системы _ друг с другом.

Завдання 3. Измените предложения. Используйте конструкцию "что – является чем".

1. Организм – это основная единица жизни.
2. Деревья, цветы, трава – это организмы.
3. Анатомия – наука о форме и строении организма, его органов и систем.
4. Орган человека – это часть системы организма.
5. Кожа и слизистые оболочки – это органы покровной системы.
6. Лёгкие и бронхи – это части дыхательной системы.
7. Человек – это самый сложный живой организм.

Завдання 4. Согласуйте функции и системы организма. Составьте таблицу.

Системы организма: покровная система, кровеносная система, опорно-двигательная система, пищеварительная система, эндокринная система, выделительная система, половая система, дыхательная система, нервная система.

Функции: защита внутренних органов и движение, передача информации, взаимодействие всех систем и органов, обеспечение организма питательными веществами, защита организма от внешней среды, выделение вредных веществ, перенесение кислорода ко всем органам и выведение из них вредных веществ, размножение, обеспечение организма кислородом и выведение углекислого газа.

Завдання 5. Прочитайте слова. Скажите, от каких существительных, глаголов или прилагательных они образованы, постарайтесь объяснить их значение. Используйте фразы Это слово образовано от глагола... Это значит ... Это слова образовано от существительного ... и глагола .... Это

слово образовано от предлога ... и существительного.

Завдання 6. Запишите слова и словосочетания, предложения текста полностью.

Оп-двиг. сис-ма, чел-к, м-ду, явл-ся, вып-ть ф-цию, конеч-ть, позв-к, грудн. кл-ка, мозг. и лиц. от-лы, пол-ть носа, своб. верхн. кон-ть, костн. к-цо, голеност. сус-в, сгиб-е, разгиб-е, вращ-е, привед-е, отвед-е, мыш. сис-ма, м-ца, движ-е, трубч. к-ть, стр-е, разв-е, шерох-ть, рез-т, прикрепл-е сухож-я, располож-е.

Завдання 7. Составьте предложения.

1. Анатомия, форма, строение, организм, орган, система, и, его, изучать. 2. Орган, структура, функция, каждый, и, свой, свой, иметь, выполнять. 3. Работа, жизнедеятельность, организм, система, взаимосвязанный, весь, обеспечивать. 4. Система, информация, среда, организм, нервный, внешний, передавать, из, в. 5. Организм, единица, жизнь, основной, это. 6. Система, орган, функция, общий, физиологический, который, выполнять. 7. Кожа, оболочка, орган, система, являться, слизистый, покровный

Таким чином, вправи лексико-граматичного практикуму спрямовані на відпрацювання вмінь систематизувати отримані знання, класифікацію явищ за вказаними критеріями, формування продуктивних (говоріння і письмо) та рецептивних (аудіювання та читання) граматичних навичок.

Центральним блоком зазначеної теми заняття є текст. Усі тексти чітко структуровані та адаптовані до сприйняття та розуміння. Основна мета роботи з текстовим матеріалом полягає у побудові аргументованого монологічного висловлювання на основі тексту, а також на контролі засвоєння мовних засобів тексту.

Зазначимо, що робота з текстом проводиться за такою методикою. Текст читається викладачем, а потім студентами по абзацах. Робота здійснюється над кожним абзацом усно, для перевірки первинного розуміння тексту викладачу рекомендується формулювати і ставити питання студентам після читання кожного абзацу. По завершенню читання під керівництвом викладача студенти виділяють значущі частини тексту і складають план. Завдання можуть бути такого змісту: 1. Прочитайте текст еще раз. Разделите его на значимые части. Озаглавьте их. 2. Составьте вопросы по прочитанному, используя вопросные слова: что?, где?, куда?, откуда? 3. Составьте конспект текста по плану, используя элементы реферирования текста. 4. Расскажите о системах человека.

Кінцевим результатом роботи викладача і студента є контроль, який може проводитися як у формі усних і письмових переказів, так і контрольних письмових завдань, що допоможуть з'ясувати рівень сформованості мовної особистості. *Наведемо завдання письмових контрольних робіт:*

Задание 1. Распределите существительные по родам.

Вариант А. Сердце, количество, кровь, распределение, тельце.

Вариант Б. Железа, железо, путь, волокно, участок.

Задание № 2. Образуйте от существительных из задания №1 форму множественного числа

Задание №3. Образуйте от глагола существительное. Составьте с ним словосочетание.

Образец: изучить – изучение – изучение анатомии

Вариант А.

Доставлять, распределить, стабилизировать, состоять, образовывать.

Вариант Б.

Продолжить, свёртывать, содержать, заживить, взаимодействовать.

Задание №4. Составьте предложение.

Образец: Медицина, изучать, мы – Мы изучаем медицину.

Вариант А.

1. Являются, желчь, комплексный, печень, секрет.

2. Образовываться, пластинка, тромбоцит, мозг, кровяной, красный, костный, в.

3. Называться, дуга, путь, импульс, рецептор, система, орган, рефлекторная, рабочий, нервный, нервный, центральный, от, через, к.

4. Содержать, клетка, тромбоцит, вещество, процесс, заживление, рана, активизирующий.

5. Находиться, весить, мозг, череп, полость, головной, 1200-1380 г, в, и.

Задание №5. Вставьте пропущенные глаголы.

Вариант А.

Пищеварение ... в ротовой полости, а ... в тонком кишечнике. В ротовой полости ... язык и зубы, при помощи которых пища ..., ... и ... . В ротовую полость ... протоки трёх пар слюнных желёз, по которым ... слюна. Слюна – ... большое количество пищеварительных ферментов. Под действием этих

ферментов углеводы пищи ...

Висновок. Таким чином, формування вторинної мовної особистості відбувається поетапно, з урахуванням єдності трьох компетенцій: лінгвістичної (мовної), мовленнєвої та комунікативної. Це не тільки сприяє розвитку в студентів умінь користуватися відповідною опорною мовною технікою, але й збагачує позамовну інформацію, необхідну для спілкування і взаєморозуміння у своїй професійній сфері, тобто формується "мова спеціальності".

Створений посібник не тільки допоможе оволодіти необхідними мовними засобами, але й сформує вміння й навички спілкування з людьми даної професії та надасть можливість засвоїти той мінімум інформації, що так необхідна для студента у процесі формування професійної компетентності.

Література

1. Арутюнов А. Р. Формирование компетенций в процессе преподавания РКИ / А. Р. Арутюнов, Л. Х. Цику // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 10. – С. 316-317.
2. Биденко Л. В. Организм и его системы : учебное пособие для студентов-иностранцев медицинских вузов / Л. В. Биденко, Е. Ю. Бурнос, А. И. Киселева. – Сумы : СумДУ, 2014. – 98 с.
3. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1982. – 144 с.
4. Гальскова Н. Д. Книга для учителя к учебнику "Итак, немецкий!" / Н. Д. Гальскова. - М. : Просвещение, 1997. – 274 с.
5. Глухов Б. А. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Б. А. Глухов, А. Н. Щукин. – СПб. : Златоуст, 1999. – 472 с.
6. Жинкин Н. И. Текст как проводник информации / Н. И. Жинкин. – М.: Наука, 1982. – 236 с.
7. Колшанский Г. В. Лингвокоммуникативные аспекты речевого общения // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 1. – С. 10-14.
8. Комарова А. И. Теория и практика изучения языка для специальных целей: автореф. дис. ... д-ра филол. наук. – М., 1996. – 40 с.
9. Красных В. В. "Свой" среди "чужих": миф или реальность? : монография / В. В. Красных. – М. : ИТДГК "Гнозис", 2003. – 375 с.
10. Москальская О. И. Текст – два понимания и два подхода // Русский язык. Функционирование грамматической категории. Текст и контекст / О. И. Москальская. – М : Наука, 1984. – С. 154-162.
11. Преподавание русского языка иностранным студентам: теория и практика, традиции и инновации : монография / [под ред. Н. И. Ушаковой]. – Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 214. – 391 с.

Л. В. Биденко

РОЛЬ И МЕСТО УЧЕБНЫХ ПОСОБИЙ ПО РКИ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ

В статье описана методика формирования профессиональной компетентности студентов-медиков. Автором уточнено понятие "учебно-научный" и "профессиональный язык", определено комплексное содержание аспекта "язык специальности". Представлены дидактические принципы, реализуемые в отборе текстов специальности. Разработана система упражнений, способствующих формированию профессиональной компетентности иностранных студентов на основе созданного преподавателями кафедры языковой подготовки иностранных граждан пособия для студентов первых курсов продвинутого этапа "Организм и его системы".

Ключевые слова: методика преподавания русского языка как иностранного, система упражнений, язык специальности, текст.

L. Bidenko

ROLE AND PLACE OF TEXTBOOKS IN TEACHING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN THE PROCESS OF MEDICAL STUDENTS PROFESSIONAL COMPETENCE FORMING

The article describes methods of medical students professional competence forming. The author clarified the concept of "scientific training" and "professional language", defined a comprehensive content aspect of "professional language". Presented didactic principles, that are implemented in selecting texts according to the speciality. The system of exercises that contribute to the international students professional competence forming is developed on the basis of the manual "The body and its systems" created by teachers of foreign students language training chair the benefit of first year students of the advanced level.

Key words: methods of teaching Russian as a foreign language, systems of exercises, language specialty, text.